

Bioforsk Rapport

Bioforsk Report
Vol. 7 Nr. 134, 2012

Elgbeitetakst i Gjøvik kommune 2012

Vinterbeiting på bjørk i Snertingdal, Foto: Unni S. Lande, Bioforsk

- en oppfølging av tilsvarende takst utført i 2007

Trond Histøl, Unni S. Lande og Hilde K. Wam
Bioforsk Økologisk

www.bioforsk.no

Tittel/Title:

Elgbeitetak i Gjøvik kommune 2012 - en oppfølging av tilsvarende takst utført i 2007 /
Moose browse survey in Gjøvik, Norway 2012 - a follow-up of a similar survey conducted in 2007

Forfatter(e)/Author(s): Trond Histøl, Unni S. Lande, Hilde K. Wam (✉) email: hilde.wam@bioforsk.no

Dato/Date:	Tilgjengelighet/Availability:	Prosjekt nr./Project no.:	Saksnr./Archive no.:
31.10.2012	Åpen/open	20199	2011/700
Rapport nr./Report No.:	ISBN-nr./ISBN-no:	Antall sider/ pages:	Vedlegg/appendices:
Vol. 7, nr. 134, 2012	978-82-17-00983-2	12	1 kart / map

Oppdragsgiver/Employer:	Kontaktperson/Contact person:
Gjøvik kommune / Gjøvik municipality	Asmund Kristiansen
Finansiering: Arbeidet er delvis finansiert av Gjøvik kommunes viltfondsmidler og Oppland Fylkeskommune	

Stikkord/Keywords:	Fagområde/Field of work:
Beitepress, elg, ROS, slaktevekt / Browsing, fitness, moose	Viltforvaltning / Wildlife management

Sammendrag: Denne rapporten sammenstiller to elgbeitetakster utført i Gjøvik i hhv. 2007 og 2012. I perioden har det vært noe mer hogst, og dermed en økning i lauvtilgang og en reduksjon av tilgang til høge urter. Ut fra stående hogstklassefordeling forventer vi at beitearealet vil være rimelig stabilt de neste 10 år. Rogn er fremdeles det viktigste innslaget i dietten til stedstro elg både sommer og vinter. Rogn tåler beiting dårlig og Gjøvikbeitene er derfor ekstra sårbare. Beitepresset på rogn ble i 2007 vurdert som høyt (70% av trærne og 67% av skudd beita). Beitepresset på rogn er redusert i perioden (ned til 49% av skudd beita), men det skyldes hovedsakelig at elgen har fått flere rogn å beite på, ikke at det er færre elg i skogen. Det har samtidig vært en svak økning i beiting på bjørk. Den intensiverte avskytingen som er i gang er fornuftig gitt det høye beitepresset, og den følger forskernes anbefaling om forebyggende forvaltning av elgstammene (unngå nedgang i kondisjon). Hvor langt ned elgstammen skal tas bør vurderes fortløpende bl.a. ut i fra endring i andel beita årsskudd (først og fremst på rogn). Vi anbefaler at årets beitetakst følges opp av en ny takst om 5 år.

Summary: Moose forage availability and browsing intensity were surveyed in 2007 and 2012, a period of intensified moose harvest (0.46 animals shot/km² in 2011). While the fitness of the moose is adequate and stable (calf dressed weights average 65 kg 2007-2011), the browsing pressure on the main diet component (rowan, *Sorbus aucuparia*) is still too high (68% of available trees and 49% of available shoots browsed per 2012, versus 70% and 67% per 2007). We recommend a continued reduction of moose density until the browsing pressure on rowan drops further (a definite limit is difficult to set). A new survey should be conducted in 2017.

Land/Country, fylke/county, kommune/municipality, sted/location:

Norge / Norway, Oppland, Gjøvik, Biri/Vardal/Snertingdal

Foto kreditt /Photo credit: Alle foto/All photos © Unni S. Lande, Bioforsk

Godkjent / Approved

Kristin M. Sørheim

Prosjektleder / Project leader

Hilde K. Wam

1. Bakgrunn for undersøkelsen

Det å overvåke beitepresset fra elg er et viktig hjelpemiddel for å sikre en bærekraftig forvaltning. En situasjon med for høyt beitepress er både et økologisk og et økonomisk ufore det er vanskelig å komme ut av. Dyra blir i dårlig kondisjon, med økt sjanse for lidelser og nedsatt produksjon. Dette kan vare over flere generasjoner. Intens beiting overstyrer også den normale suksesjonen i skogen, og de økologiske konsekvensene kan bli omfattende. Beiteskader på kommersielle treslag kan bli så store at skogbestand ikke lenger er drivverdige, verken for produksjon av tømmer eller biomasse.

Skandinavia, og spesielt Norge, har hatt en formidabel elgstamme gjennom flere tiår. Tetthetene av elg har vært 5-10x større enn det som er vanlig å finne i de store ødemarkene i Russland og Nord-Amerika. Den norske elgforvaltningen er nå i en omstillingsfase, hvor fokus på maks produktivitet skal byttes ut med fokus på å unngå overbeite og (ytterligere) fall i slaktevekter. I store deler av områdene vest og sør for Oslofjorden har en allerede vært opptatt av disse endringene i mange år. Selv om skogen der nå står grønn og er tilsynelatende full av elgmat, har ikke elgstammene respondert på tiltakene. Nå vet vi imidlertid at en grønn skog ikke nødvendigvis gir næring nok for elgen, som er til dels meget kresen i valg av sine beiteplanter.

Elgbeitene må derfor takseres i detalj så forvaltningen har noe konkret å gå etter når de skal vurdere hvor hardt beitepress et område tåler. Hvilke plantearter finnes, og hvor mye er det av dem gitt ulik alder på skogen? Forskjellen i produksjon av elgbeite mellom de ulike hogstklassene er betydelig: på ei typisk hogstflate av middels bonitet er det 5-6x så mye årsskudd som i den eldre skogen. En grunntakst bør følges opp jevnlig (f.eks. hvert 5. år) for å avdekke større endringer i beitetilbudet, og særlig i beitepresset. Det er viktig at en reduksjon i beitetilbudet oppdages og justeres for i avskytingen før den gir seg utslag i en for stor økning i beitepresset.

I denne rapporten presenterer vi en registrering av elgbeitene i Gjøvik kommune utført sommeren 2012. Undersøkelsen er gjort av Bioforsk Økologisk, Tingvoll, på vegne av Gjøvik kommune. Arbeidet er finansiert av Gjøvik kommunes viltfondsmidler, Oppland Fylkeskommune og Bioforsk. Årets elgbeitetakst er del av en 5-års oppfølging av en tilsvarende takst som ble utført i 2007. Taksten er hovedsakelig utført av samme mannskap og med samme metodikk, og gir dermed et grunnlag for å påvise eventuelle endringer. I perioden har det vært en planmessig økning i avskytingen, samtidig som det har vært en svak oppgang i hogstaktiviteten. I rapporten vurderer vi disse endringene opp mot utvikling i slaktevekter og beitepress, og gir anbefalinger for den videre forvaltningen.

Beitetilbudet avhenger sterkt av skogens alder. På hogstflater kan det være opptil 8-10x så mye lauv- og furuskudd som i eldre skog. Det store oppslaget av gras på disse flatene er derimot ikke av særlig verdi for elgen. På produktiv mark, som det er mye av i Gjøvik, gror vegetasjonen fort ut av elgens beitehøyde.

2. Metodikk

Prøveflatetakst

Beitetilbudet og beitepresset er kartlagt på 12 m² sirkulære prøveflater som er lagt systematisk langs rette takstlinjer. Linjene er forhåndsbestemt og lagt ut slik at de skal gi et representativt tverrsnitt av elgbeitet i skogen. Denne taksten fokuserer med andre ord ikke kun på hogstflater. Vi ønsker også å kartlegge det totale beitetilbudet i skogen, ikke bare beitepresset. Området som ble taksert dekker ca. 100.000 mål (se vedlegg 1), og er det samme som ble taksert i 2007. Også de samme takstlinjene ble fulgt, men det ble gått noen færre linjer (12 kontra 15) fordi dette var en oppfølgingstakst og ikke en grunntakst.

Takseringen i felt ble utført av trent mannskap i løpet av to arbeidsuker sist i juli. Det ble taksert 371 utlagte prøveflater i området (mot 532 i grunntaksten fra 2007). Avstand mellom flatene er 15 m på hogstflater (dominerende trehøyde <4 meter) og 75 m i eldre skog. Den ulike frekvensen skyldes at variasjonen i beitetilbudet er langt større på hogstflater. Siden det er på hogstflatene det meste av elgbeitingen foregår trenger vi også flere flater herfra for å kunne si noe fornuftig om beitepresset. På hver prøveflate ble det notert høydeklasse, bonitet og vegetasjonstype. Antall beita og ubeita busker og trær i elgens beitehøyde (dvs. fra 30 cm til 3 meters høyde) ble talt opp. Dekning av feltsjiktplanter ble estimert som prosent av arealet på prøveflata.

På alle prøveflater med trær som er av betydning i elgens diett (rogn, osp, selje - heretter er disse tre til sammen kalt ROS; vier; bjørk og furu) ble det etter bestemte kriterier valgt representative prøvetrær av hver art. På det enkelte prøvetre ble antall av henholdsvis beita og ubeita skudd talt opp, vi målte trehøyde og vi målte skuddlengde på et ubeita årsskudd av representativ lengde for dette treet. Vi skiller i taksten mellom sommerbeiting (hovedsakelig lauvrisping) og tidligere beiting (avbitt kvist). Sistnevnte representerer i hovedsak beiting foregående vinter, men kan også inkludere noe eldre beiting, spesielt på kuede planter (kviststumper hvor det ikke vokser ut ny ved).

Prøveflatetaksten gir et bilde av beitepresset vinterstid (foruten beitetilbudet). Den er ikke like godt egnet til å vise beitepress sommerstid. Vi har tidligere gjort en annen slags takst for å vurdere

En elgbeitetakst er ikke spesielt utstyrskrevene: GPS, kompass, en 2 meter lang kjepp, takstskjemaer og eventuelt plastposer til å samle elgmøkk.

sommerbeitingen på lauv i Gjøvik, og det vi fant da var at dette langt på vei følger vinterbeitingen. Siden beitetilbudet er mest begrenset vinterstid (kvist og bar utgjør da praktisk talt hele dietten, mot kun rundt 50% om sommeren), så er vinterbeiting også den indeksen som raskest burde vise eventuell endring i beitepress. Merk at det ikke er det samme som å si at vinterbeite er viktigere for elgen enn det sommerbeite er. For produksjon og slaktevekter er det ofte tvert om.

Innsamling og analyse av møkkprøver

Det ble samlet inn 25 prøver av fersk sommermøkk fra elg i studieområdet. Arbeidet ble utført delvis av takstmannskapet og delvis av lokale frivillige. I felt ble prøvene lagt i plastpose, merket og deretter frosset ned så fort som mulig. Hver prøve skal representere et nytt dyr. Av økonomiske hensyn ble kun 15 av de 25 innsamlede prøvene analysert. Vi har tidligere funnet at variasjonen i Gjøvikelgenes sommerdiett ikke er større enn at den dekkes godt av 15 prøver. Det vi finner i disse prøvene kan derfor regnes som et bilde på hva «gjennomsnittselgen» spiser.

Prøvene er analysert for plantefragmenter på cellenivå under mikroskop. Ved å studere strukturen i det ytterste «hudlaget» på plantefragmentene (det såkalte epidermis) kan vi avgjøre hvilken art/artsgruppe det er snakk om. I snitt identifiserer vi rundt 450 slike fragmenter per prøve. Analysen gir % treff på de ulike artene. Dette kan ikke direkte overføres til mengde, bl.a. fordi fragmentene varierer i størrelse. Det bør heller betraktes som en indeks på hvor ofte elgene har spist en art relativt til de andre artene. For enkelhets skyld omtaler vi her % treff i møkkprøvene likevel som % andel av elgens diett

Det er også andre grunner til at møkkprøver ikke gir en helt korrekt gjengivelse av hva elgene har spist. Blant annet vil mer lettfordøyde planter etterlate færre rester (dvs. møkk) etter å ha passert tarmsystemet enn det mer tungfordøyde planter gjør. Ettertraktede urter som turt og geitrams vil for eksempel langt sjeldnere dukke opp i møkkanalysene enn bjørk og rørkvein, selv om elgen i virkeligheten hadde spist den samme mengden av alt.

Elgmøkk er ikke bare tørre perler! I juni/juli, når det tilgjengelige næringsinnholdet i plantevevet er størst, kan rukene minne mer om kumøkk i konsistensen.

For plantearter hvor forskjellene i fordøyelighet ikke er så store, som mellom de forskjellige lauvtrærne, kan vi få en annen skjevhet i møkkanalysene: blad fra mindre fordøyelige arter blir delt opp i større og færre fragmenter i løpet av elgens fordøyelse. Betydningen av disse artene i dietten (f.eks. bjørk) kontra mer fordøyelig laubarter (f.eks. rogn) kan derfor bli noe underestimert. Men siden målet i denne rapporten er å sammenlikne diett over tid på de samme skogarealene er skjevheter som følge av forskjeller i fordøyelighet uten praktisk betydning. Hvis Gjøvik-elgene plutselig skulle få store endringer i dietten vil dette uansett komme frem i møkkanalysene.

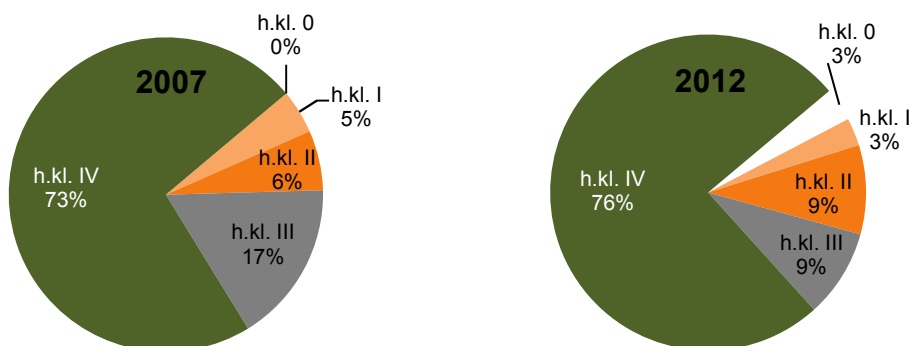
Databehandling

For å gjøre rapporten mer leservennlig er ikke de statistiske analysene inkludert i teksten. Der vi sier det er endring mellom 2007 og 2012 taksten så er denne signifikant (95% konfidensnivå). Der vi sier at det er en tendens til endring så er denne ikke signifikant, men likevel verdt å merke seg. Fordi vi har gjort noen mindre justeringer i enkelte indekser er alle beregninger utført på nytt også for dataene fra 2007 taksten. Det kan derfor forekomme små avvik mellom årets og forrige rapport.

3. Resultater og diskusjon

Tilgjengelig og fremtidig beiteareal

Alderen på den takserte skogen har endret seg siden forrige takst (Fig 1). Det har blitt mer av de aldersklassene hvor elgen hovedsakelig beiter (h.kl. II og IV*). Spesielt siste 2 år er det hogd noe mer pga. økt risiko for barkbiller og vindfelling (Asmund Kristiansen, pers. med.). De neste 3-5 år vil det derfor trolig være flere flater som vokser inn i h.kl. II enn det som vokser ut av denne klassen. Våre takster antyder dessuten at forekomst av hogstflatene nå er mer på høyere boniteter enn i hva som var tilfelle i 2007. Hvis det ikke skjer store endringer i hogsten fremover kan vi derfor forvente at beitearealet i neste planperiode (5-10 år fram) vil holde seg nokså stabilt, eller være svakt økende. *Merk at våre høydeklasser ikke helt samsvarer med hogstklasser.

Figur 1. Det har vært noe økt hogstaktivitet i det takserte området i perioden mellom forrige og årets takst. Høydeklasse 0 = hogd sist året, I = trehøyde < 50 cm, II = 50-400 cm, III = 4-10 m og IV > 4 m. Elgen finner så godt som all sin mat i h.kl. II (lauv, bringebær, gras) og IV (blåbærlyng, bregner, høye urter).

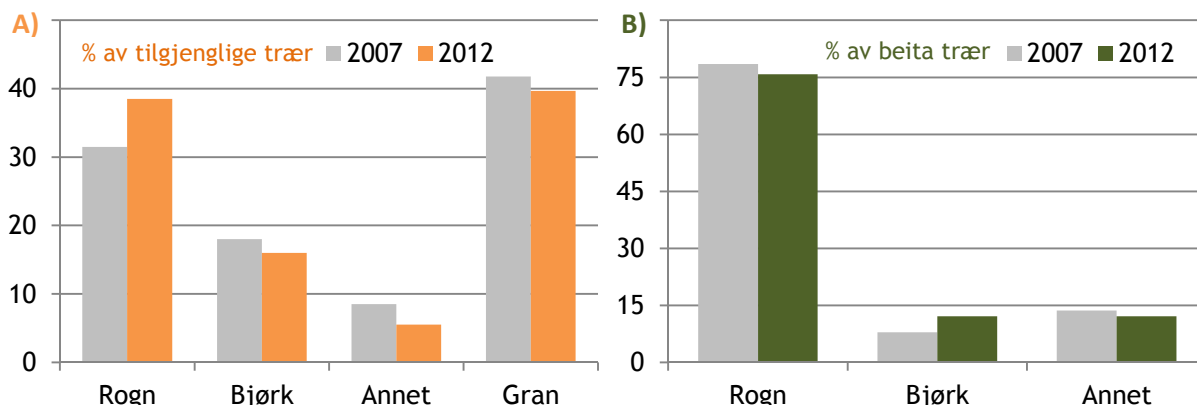
Dagens beitetilbud, og endringer 2007-2012

Det takserte området (se vedlegg 1) består nesten utelukkende av granskog av rik type (småbregne- og høgstaudeskog) foruten mer typisk blåbærgranskog. Dette gir frodige beiter med gode innslag av elgens foretrukne beiteplanter. Fravær av furu betyr at det er stort overlapp mellom sommer- og vinterbeite for elg som ikke trekker ut. Den grunnleggende produksjonsevnen i området er relativt stor sammenliknet med landets øvrige elgbeiter. Dette er behandlet i detalj i tidligere rapporter (Wam *et al.* 2007 og 2008, kan fås elektronisk ved henvendelse til forfatterne av denne rapporten).

Rogn er det vanligste lauvtreet i området. Fra 2007 til 2012 har andelen rogn av alle tilgjengelig trær i elgens beitehøyde (30-300 cm) økt (Fig 2A). Den er nå omtrent like stor som andelen gran. Det henger sammen med hogstendringene (flere yngre hogstflater på høyere bonitet). At bjørk ikke har økt skyldes trolig at arten ikke har tettere oppslag på høy bonitet enn den har på lavere boniteter slik som tilfellet er for rogn (i Gjøvik).

Beitene i Gjøvik er generelt frodige. Her et typisk oppslag av bringebær. Kjeppen rett foran kameraet er 2 meter høy!

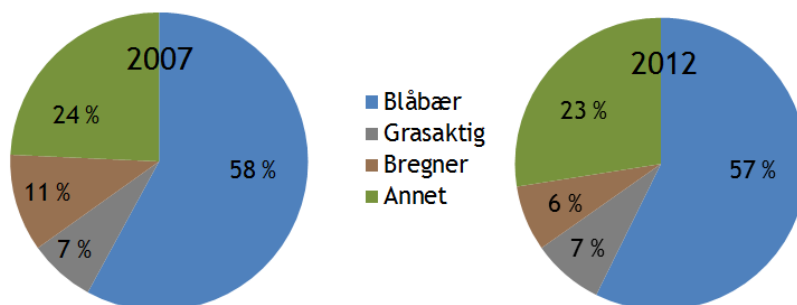
Figur 2. Rogn er det vanligste treet med beiteverdi både blant (A) tilgjengelige og (B) beita trær i Gjøvik (gran beites kun unntaksvis). I perioden 2007-2012 har andel rogn av tilgjengelige planter økt. Dette er hovedsakelig oppslag av veldig unge planter på yngre hogstflater, samt mer spredte forekomster i eldre skog.

Det totale antall beiteplanter er uendret (220 per daa), men beitemengden har gått ned: både trehøyde og skuddlengde på alle laubarter (bjørk, rogn, selje) er lavere enn i 2007. For rogn er høyden redusert fra 99 til 88 cm og skuddlengden fra 7,2 til 5,8 cm). Kortere skuddlengde må ikke tolkes dit hen at plantene er mer kuet (i dette tilfellet). Trærne er ganske enkelt yngre enn i 2007. Dette kommer også klart til uttrykk på bjørk som spesielt har hatt en reduksjon i trehøyde på hogstflatene (ned fra 169 til 121 cm). Vi kan ikke utelukke at væreffekter også kan ha bidratt, for skuddlengdene er redusert på lauvtrærne i den eldre skogen også. Antall årsskudd/tre er blitt noe færre, med unntak av rogn som har økt (fra 3,5 til 4,6). Dette er hovedsakelig et resultat av mindre beiting (se senere). Totaleffekten av at hogstflatene er yngre er at skuddproduksjonen for skogen som helhet har gått ned med om lag 25%. Dette skyldes først og fremst bjørk hvor endringer i trehøyde har stort utslag på skuddmengde. For rogn er skuddproduksjonen den samme som i 2007.

Utover en tendens til noe mer gras (fra 25 til 29 % dekning) og mindre høge urter (fra 10 til 3 %) har det ikke vært vesentlige endringer i tilbudet av beiteplanter i feltsjiktet.

Endringer i elgenes diett 2007-2012

Rogn i busksjiktet (Fig 2B) og blåbær i feltsjiktet (Fig 3) er fremdeles det viktigste innslaget i dietten til elg i Gjøvik. Fordelingen av de store artsgruppene elgen henter i feltsjiktet er usedvanlig stabil jmf. møkkanalysene. I figuren inngår kun prøver samlet inn i juli. Jegerne hadde i tillegg samlet en del prøver i august-september. Disse viste en enda høyere andel blåbær (og også en høyere andel planter fra feltsjiktet totalt sett kontra busksjiktet). At blåbær øker i viktighet utover sensommer/høst er kjent fra studier hvor dietten til kjente individer er fulgt over tid.

Figur 3. Fordelingen av hvilke planter elgen beiter i feltsjiktet er usedvanlig stabil jmf. analyser av fersk sommermøkk fra hhv. 2007 og 2012. Beiting i feltsjiktet utgjør om lag halvparten av den totale sommerdietten (resten er lauv).

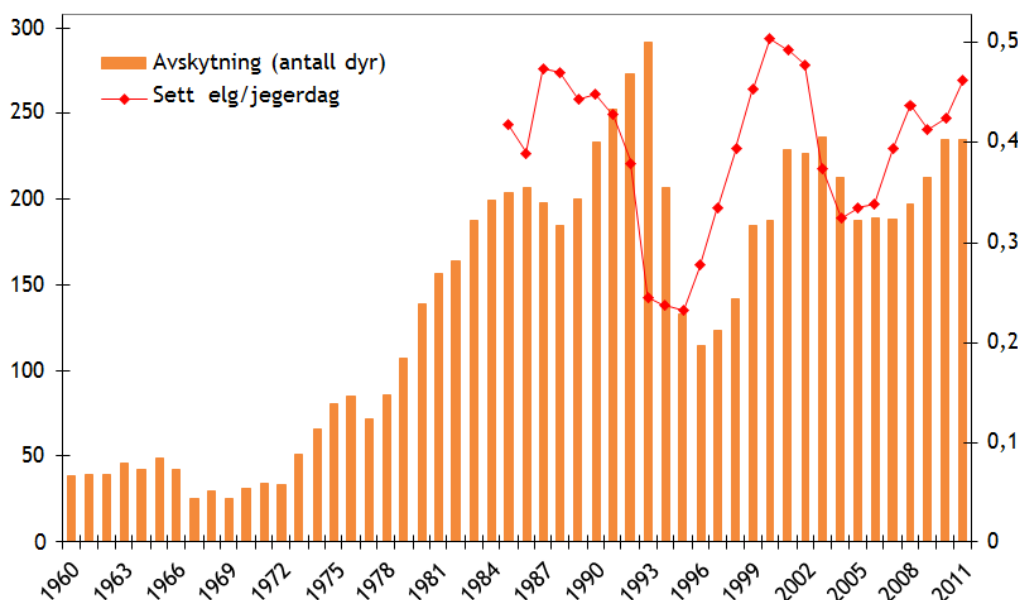
Status for avskytning og tetthet av elg

Det ble i 2011 felt 235 elger i Gjøvik kommune. Dette er en betydelig økning i forhold til ved forrige beitetakst (188-189 dyr i 2005-07). Det har kun vært felt flere elg fem ganger tidligere (1990-1993, og i 2003). Fellingsprosenten er bra (rundt 85% siste 3 år), og også den er noe høyere enn ved forrige takst. Det ser ut som den gode fellingsprosenten delvis skyldes økt innsats fra jegerne (flere jegerdagsverk). Dette har trolig sammenheng med økte kvoter og at det er vedtatt et lokalt forvaltningsmål om å redusere elgstammen:

«Bestandsplanen skal legge til rette for en langsiktig utvikling av elg- og hjortestammene gjennom felles stammevis forvaltning, med høy produksjon, sunne og friske dyr, riktig kjønns- og aldersfordeling og passende bestander i forhold til beiteressurser og andre samfunnsinteresser»

Konkret betyr dette at elgstammen skal stabiliseres på et lavere nivå der skuddproduksjonen opprettholdes for ROS artene. I gjeldende bestandsplan (som løper ut 2014) antas det at dette nivået ligger et sted mellom 150 og 200 felte dyr per år. En slik avskytning vil tilsvare anslagsvis 470-625 i vinterstammen. Fordelt på 512 km² med tellende jaktareal blir dette hhv. 0,9 og 1,2 elg/km², det vil si veldig nært «landssnittet» slik det var rundt årtusenskiftet (før reduksjonsavskytning ble innført mange steder). I hvilken grad det nedfelte bestandsmålet er innenfor bærekraftig rammer er usikkert, og bør vurderes fortløpende med fra regelmessige beitetakster.

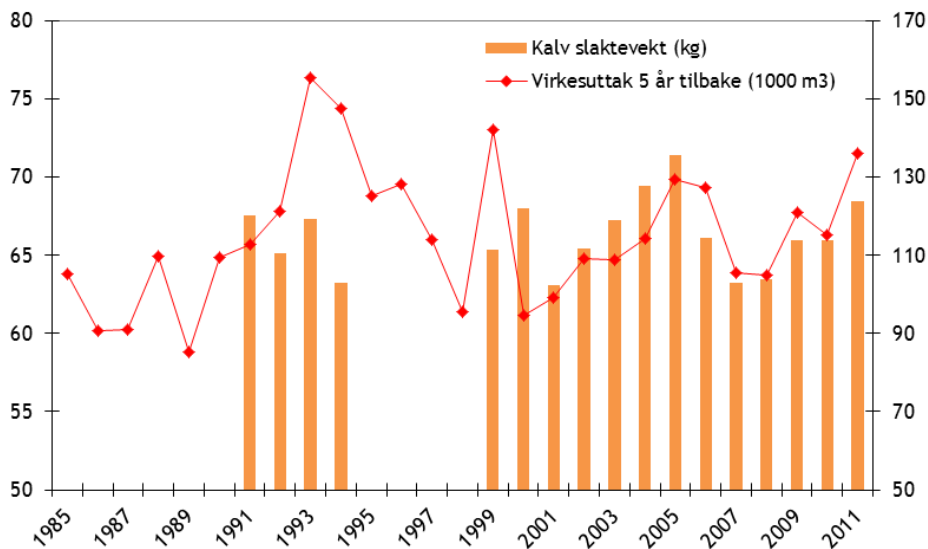
Den økte avskytningen har ennå ikke gitt tydelig utslag på tettheten av elg slik den avspeiler seg i jaktstatistikken (Fig 4). Alt tyder på at elgstammen var i (god) vekst da reduksjonsavskytningen startet i 2008, og det er derfor å forvente at det vil ta noen år før reduksjonen kommer klart til syne i «Sett-elg» og annen jaktstatistikk. Dersom dette ikke skjer i løpet av ytterligere 2-3 år er uttaket for lavt. Ser en tilbake på forrige vekstperiode (1995-2000) er det ikke usannsynlig at det må enda sterkere innsats til for å få ned bestanden innen rimelig tid enn de 235 dyr som felles nå.

Figur 4. Det felles i dag 6-8x så mange elg i Gjøvik kommune som på 1960-tallet. «Sett elg» følger fellingsstallene godt: merk at det tar noe tid før denne endres når avskytningen endres (avhengig av hvor stor veksten eller reduksjonen er i stammen). Statistikken tyder på at elgstammen ennå ikke er nevneverdig redusert til tross for hardere avskytning siste 4-5 år.

Status for slaktevekter og kalvrater

Historisk sett er det liten variasjon i slaktevekter på elg felt i Gjøvik, og dette gjelder også perioden fra forrige til nåværende beitetakst. Fordi elgstammen generelt er i rimelig god kondisjon fokuserer vi på slaktevektene hos kalv. Typisk varierer tre-års snitt med 3-5 kg for det enkelte kjønn. Utvalgstørrelsen (antall kalver med oppgitt slaktevekt) er god. Dessuten følger vektene på hunnkalv og hannkalv hverandre godt, hvilket ytterligere bekrefter at den lille variasjonen som er ikke skyldes tilfeldigheter. Den kan derfor generelt antas å være utslag av værforhold (variasjon fra år til år) eller endringer i forhold knyttet til beitegrunnet (trend over tid, Fig 5).

Figur 5. Det er bra samvariasjon mellom slaktevektene på kalv i Gjøvik og hogstaktiviteten i skogen slik den var 5 år tilbake i tid (det tar altså noe tid før hogstflater blir ekstra gode beiteområder).

Endringer i beitepresset 2007-2012

Ikke bare tettheten av dyr, men også kjønns- og aldersfordelingen i stammen påvirker beiteuttaket. I Gjøvik er både ku: okse forholdet (rundt 1: 1,5) og andel kyr med kalv (rundt 55%) stabilt over lengre tid. Så sant dette vedvarer er det ikke behov for å trekke inn kjønns- og alderssammensetning ved vurderinger av beitepress her.

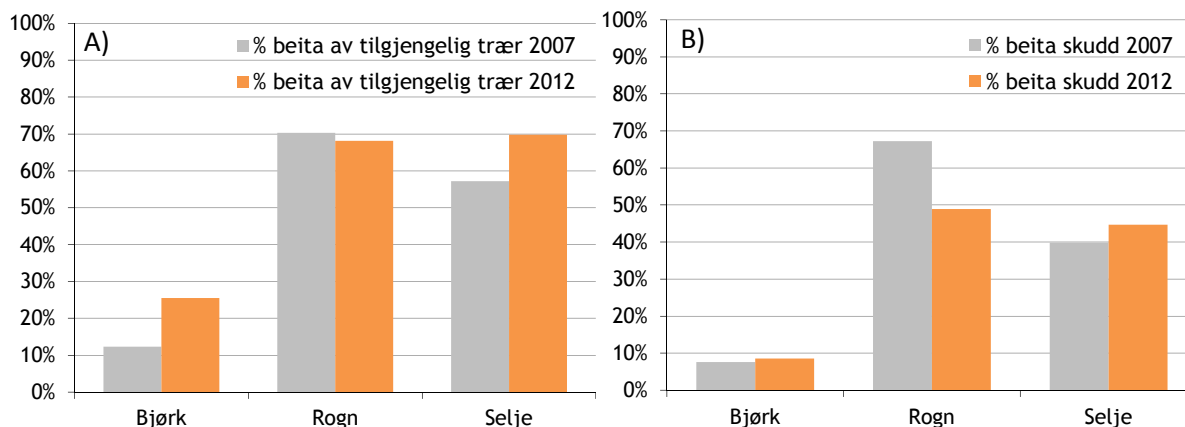
Andel beita av tilgjengelig rognetrær har ikke endret seg siden forrige takst (Fig 6A, neste side). Siden det har blitt flere rognetrær i skogen betyr dette at beitingen fordeles over flere trær og dermed er mindre intens per tre (Fig 6B). Det er først og fremst i eldre skog at rognebeitingen har er svakere. Kanskje bruker elgene mer tid på hogstflatene nå når disse er yngre? Et generelt lavere beitepress virker usannsynlig siden elgtettheten ennå ikke er merkbart redusert (jmf. Fig. 4, forrige side).

En interessant tendens er at beitepresset på bjørk har økt noe i forhold til 2007-taksten. Mer bjørk i dietten viser seg også i andel treff på bjørk i møkkprøvene (en dobling fra 4 til 9 %). Siden innholdet er såpass lite er det følsomt

Beitepress som etterlater rogn slik er ikke bærekraftig. Planta har ingen lengdevest, selv om det ennå produseres blad. I Gjøvik ser rundt 50% av rogn slik ut, og det er for mye.

for utslag av andre faktorer enn faktiske endringer i dietten, men at det samme mønsteret viser seg i flere indekser vitner om at dette er reelt og ikke tilfeldig. Også i lys av utviklingen i elgstammen (i økning) og skogens alder (yngre hogstflater og dermed bjørk i mer attraktiv beitehøyde) virker det økte bjørkeinnslaget realistisk.

Figur 6. (A) En like stor andel rogn er beita av elg per 2012 som per 2007, men (B) fordi det er blitt flere rognetrær i skogen har beitingen blitt mindre intens på hvert tre. Beitingen har derimot økt på bjørk, antagelig delvis fordi denne arten nå har en mer attraktiv beitehøyde for elgen fordi trærne er yngre. Det er også sannsynlig at den økte bjørkebeitingen reflekterer at elgstammen har vært økende i perioden.

Denne situasjonen med færre andel beita skudd på rogn, men samtidig økt beiting på bjørk, er en påminnelse på at dynamikken i elgbeitenes «tilbud» og «etterspørsel» ikke er så enkel som vi kanskje skulle ønske oss. Det holder med andre ord ikke å kun overvåke andel beita skudd på elgens mest foretrukne beiteplante (rogn). En må også ta høyde for eventuelle endringer i tetthet og alder på trærne, og også følge med på utviklingen i beiting på bjørk (selje er det så lite av i Gjøvik at det er av mindre betydning hva som skjer med beitingen på dette treslaget).

Det finnes forøvrig ingen klar fasit på hva som er et bærekraftig beitepress på verken rogn eller andre beiteplanter. For Gjøviks vedkommende er det rogn som er i fokus. Bestandsplanen sier klart at [normal] skuddproduksjon på ROS-artene skal opprettholdes og ikke forringes som følge av elgbeiting. I Gjøvik er ROS nesten ensbetydende med rogn. For å opprettholde skuddproduksjonen på rogn i skogen som helhet er det bred enighet blant elgforskerne om at middeltallet for andel beita skudd bør komme ned mot minst 35-40%. Dette er erfaringsbaserte tall som ikke er belagt med vitenskapelige studier. De er ikke å regne som spesielt konservative. Skal en praktisere føre-var-prinsippet (som en jo bør når sikker viten ikke finnes) må en nok legge seg nærmere 30% enn 45%. Det er mulig at elgene i Gjøvik kan opprettholde akseptabel kondisjon selv med mer intens beiting på rogn enn nevnte 35-40%, men det bør også være et selvstendig mål at skuddproduksjonen på rogn ikke forringes nevneverdig, i tråd med Naturmangfoldlovens § 4 og 5.

Et lite apropos

Elg i Gjøvik deler beite med tamfe (hovedsakelig sau). Fra gammelt av antas det at det er lite overlapp i dietten til elg og tamfe, men dette er i liten grad belagt med studier. Det pågår for tiden et stort forskningsprosjekt hvor blant annet dette temaet undersøkes, se www.skogsbeite.no. Mange steder er det også en utskiftning av dyreslag, hvor kjøttfe overtar for sau, noe som kan endre tidligere antagelser. Dette kan være verdt å ha i bakhodet i den videre elgforvaltningen.

4. Konklusjon og anbefalinger

Konklusjon og anbefalinger for den videre forvaltningen av elgstammen i Gjøvik

- Det nedfelte målet i Gjøvik kommune er at skuddproduksjonen på tilgjengelig rogn skal opprettholdes, det vil si at det over tid ikke skal bli mindre rogn som følge av elgbeiting.
- For å opprettholde skuddproduksjonen på rogn bør middeltallet for andel beita skudd komme ned mot 35-40%. Det må imidlertid understrekes at dette er tall som ikke er belagt med vitenskapelige studier, og at føre-var prinsippet bør praktiseres (heller 30 enn 45%).
- Ser en kun på skuddbeiting på rogn er det lett å konkludere med at forvaltningen av elg i Gjøvik allerede er godt på vei til målet med å få beitepresset ned på et bærekraftig nivå.
- Men dette reflekterer som det har framgått av rapporten ikke det generelle beitepresset, og det er ingen grunn for jegere og forvaltere i Gjøvik å hvile på sine laurbær. Utviklingen i sett og felt elg vitner om at stammen ennå ikke er vesentlig redusert. Trolig er den nå akkurat i den fasen hvor veksten stopper opp og avskytingen etter hvert vil bli større enn tilveksten.
- Det er også mulig at dagens kvoter ikke er store nok. Dette vil i så fall vise seg i jaktstatistikken i løpet av 2-3 år (sett elg bør gå ned).
- Vi anbefaler en ny beitetakst om 5 år. Det er spesielt viktig med jevnlig beitetakster gitt situasjonen med reduksjonsavskyting i en elgstamme som faktisk ennå er i god kondisjon. «Responsen» på en redusert elgstamme vil i Gjøviks tilfelle først og fremst være mer livskraftige beiteplanter, ikke høyere slaktevekter slik som mange andre områder strever etter.

Rogn og blåbær utgjør om lag 4/5 av Gjøvikelgens sommerdiett. Målet for elgforvaltningen må være å ha bærekraftig skuddproduksjon på disse.

VEDLEGG 1 Kart over taksert område. Det rette påtegnede strekene er takstlinjer.

